

Werkconferentie *Samen werken aan een betere aansluiting vo-ho* op 10 maart 2020
Tekst bij de workshop: **Kleine schrijfo opdrachten met groot effect bij alle vakken**
Door: Mirjam de Bruijne - Hogeschool Rotterdam - m.de.bruijne@hr.nl

[Deze bijdrage was eerder geschreven voor en gepubliceerd in: Harms, R., & Leeuw, B. van der (red.) (2019). *Vakonderwijs en geletterdheid: Bijdragen aan de Landelijke Werkconferentie Platform Taalgericht Vakonderwijs Berghotel, 6 december 2019*. Enschede: SLO.]

Vakgerichte schrijfvaardigheidstraining volgens de Hochmanmethode: met eenvoudige zinsbouw oefeningen werken aan betere formuleervaardigheid én inzicht in de leerstof.

De Amerikaanse leerkracht Judith Hochman ontwikkelde een schrijfmethode waarin schrijfvaardigheidstraining expliciet gekoppeld wordt aan kennisontwikkeling in de zaakvakken. Een specifieke vorm van 'Content and Language Integrated Learning' (CLIL) dus, die klaarblijkelijk leidde tot grote verbeteringen in de algehele academische prestaties van leerlingen op scholen waar de methode toegepast werd. Om die reden kreeg een artikel over de 'Hochmanmethode' in *The Atlantic* in 2012 de titel *The Writing Revolution* mee, en inmiddels dragen ook een handboek over de methode en een stichting die de methodiek uitdraagt die naam – vaak afgekort tot 'TWR'.

Volgens Hochman zelf en verschillende onderwijsdeskundigen die in het artikel aan het woord komen, is er namelijk een ware revolutie nodig in het schrijfonderwijs.

Schrijfvaardigheid is te lang beschouwd als iets wat kinderen wel 'vanzelf' ontwikkelen als ze het maar genoeg doen krijgen en genoeg teksten lezen. De term 'revolutie' heeft enerzijds betrekking op de noodzaak om het in het schrijfonderwijs over een heel andere boeg te gaan gooien en veel meer echte instructie te gaan geven, en anderzijds op de grote effecten op leer- en onderwijsprestaties die het zal opleveren als alle leerlingen beter leren schrijven. Eind 2017 verscheen een Nederlands artikel in *De Correspondent*, waarin onderwijsredacteur Marlise Eerkens onderzoekt of in Nederland ook een 'schrijfrevolutie' zou moeten en kunnen plaatsvinden.

De Hochmanmethode of TWR combineert in feite 'leren schrijven' en 'schrijvend leren'; doel is dat leerlingen met schrijfoefeningen rond de vakinhoud enerzijds beter leren formuleren *over* het vak (dus: hun vakkennis beter leren verwoorden) en anderzijds meer inzicht verwerven *in* het vak en in vakspecifieke teksten. Bijzonder aan de aanpak is, dat 'schrijven' daarbij niet alleen opgevat wordt als de productie van afgeronde teksten, maar dat er ook veel aandacht is voor de basis die daaraan ten grondslag ligt: het formuleren van goede zinnen. In het boek *The Writing Revolution* vind je dan ook niet alleen strategieën, formats en oefeningen voor het schrijven van kernachtige alinea's, een goed opgebouwde beschouwing of overtuigend betoog rond een thema uit de vakles, maar ook een keur aan 'kleine' zinsbouwopdrachten, die leerlingen stapsgewijs helpen om zelf complexe zinnen met genuanceerde betekenisuitdrukking te construeren. Daarin verschilt TWR dus van andere CLIL- of tvo-aanpakken, zoals de genredidactiek en de *writing frames* ('schrijfkaders') van Lewis & Wray – en vormt het hier een mooie aanvulling op. Hieronder en in de workshop op de conferentie staan die kleinere zinsbouwopdrachten centraal.

Gebruik van voegwoorden

Eén manier om leerlingen te laten nadenken over de lesstof en tegelijkertijd te werken aan hun formuleervaardigheid, is door ze zinnen te laten construeren met verschillende voeg- of verbindingswoorden, zoals *omdat, maar, dus, hoewel, als, tenzij* of *zo*. Als docent bied je daarbij het begin van een zin over het lesonderwerp waarin je zo'n voegwoord gebruikt, en leerlingen moeten de zin afmaken.

Twee voorbeelden:

- In een les Economie over monetair beleid geeft de docent als beginzin: ‘**Als** de centrale bank de rente verhoogt, **dan** ...’
Een goede uitwerking van deze zin door leerlingen zou kunnen zijn: *Als de centrale bank de rente verhoogt, dan wordt het duurder voor bedrijven om geld te lenen.*
- Bij Biologie geeft een docent als beginzin: ‘**Hoewel** cellen maar heel klein zijn, ...’ die bijvoorbeeld goed aangevuld kan worden met: *... bevatten ze alle onderdelen om zichzelf in leven te houden.*

In de economieles uit voorbeeld 1 geven leerlingen in feite antwoord op een vraag als ‘Wat gebeurt er als de centrale bank de rente verhoogt’ of ‘Wat is het effect van een renteverhoging door de centrale bank?’ De TWR-opdracht is echter om meerdere redenen krachtiger dan de traditionele vraagvorm.

Ten eerste omdat deze de leerlingen niet alleen aan het denken zet over het goede antwoord op de vraag – waarbij het eerst zelf moeten *achterhalen* van die vraag nog wat actieverender is dan het ‘passief’ lezen ervan – maar ook ondersteuning biedt bij een goede verwoording van dat antwoord. De ‘traditionele vraag’ in de eerste vorm doet dat impliciet ook, door het gebruik van de constructie ‘Wat gebeurt er als ...?’ In combinatie met de instructie om in een hele zin te antwoorden en/of om een deel van de vraag te herhalen in het antwoord, zou die vraag wellicht zelfs hetzelfde antwoord kunnen opleveren als de aanvulzin. Bij de tweede vraag is die impliciete steun niet aanwezig, en een antwoord dat begint met ‘Het effect van een renteverhoging door de centrale bank is ...’ is een stuk lastiger uit te bouwen naar een begrijpelijke én grammaticaal correcte zin dan de duidelijke start met ‘Als de centrale bank ...’. Zonder aanvullende eisen aan de beantwoording, is de kans bovendien groot dat leerlingen helemaal niet antwoorden in volledige zinnen, maar bijvoorbeeld met: ‘dan wordt het voor bedrijven duur om geld te lenen’ of alleen maar met: ‘geld lenen wordt duurder’. De simpele TWR-opdracht stimuleert daarentegen om vragen over de vakinhoud te beantwoorden in complete en goedlopende zinnen.

Ten tweede maken leerlingen via de TWR-opdracht expliciet kennis met de functie van voegwoorden, leren zij veelvoorkomende (of desgewenst ook minder gangbare) voegwoorden en de verbanden die deze woorden aangeven kennen, en krijgen zij inzicht in de manier(en) waarop die woorden in zinnen gebruikt (moeten) worden. Dit levert op termijn niet alleen beter geformuleerde antwoorden op toetsvragen op, maar zorgt er ook voor dat leerlingen deze woorden en de zinsconstructies waarin zij voorkomen beter herkennen en begrijpen als zij ze tegenkomen in een leestekst. Een activerende leerstofverwerking, grammaticalesje én leesvaardigheidsles ineen, dus.

Nóg krachtiger wordt de opdracht, wanneer de docent setjes van hetzelfde zinsbegindeel met meerdere voegwoorden laat afmaken. Zo zou een scheikundedocent die bezig is met het onderwerp faseovergangen en de begrippen vaste stof, vloeistof en gas zijn/haar leerlingen het volgende trio beginzinnen kunnen geven:

- Als een vaste stof smelt wordt het een vloeistof, **omdat** ...
- Als een vaste stof smelt wordt het een vloeistof, **maar**...
- Als een vaste stof smelt wordt het een vloeistof, **dus** ...

[voorbeeld overgenomen van Eerkens (2017) in De Correspondent]

Hierbij moeten leerlingen nadenken over een *verklaring* voor een besproken verschijnsel, een *uitzondering op een standaardregel* kunnen doorzien en een *conclusie* kunnen trekken.

Complexe zinnen construeren

Een andere eenvoudige maar effectieve oefenvorm is die waarbij de docent een 'microkernzin' geeft, die leerlingen moeten gaan uitbouwen met behulp van de bekende WWWWH-vragen.

Een voorbeeld uit het vak maatschappijleer:

Vraag: *Leg uit wat het effect was van een rookverbod in de horeca.*

Beantwoord eerst de vragen bij de startzin. Maak dan een hele, goedlopende zin met alle informatie.

STARTZIN: Het hielp.

Wat? de invoering van een rookverbod in de horeca

Voor wie? voor veel mensen

Waarmee? om te stoppen met roken

Hoe/Waarom? omdat zij eerst vaak rookten tijdens het uitgaan maar dat nu niet meer kon

UITGEBREIDE ZIN: *Voor veel mensen hielp de invoering van een rookverbod in de horeca om te stoppen met roken, omdat zij eerst vaak rookten tijdens het uitgaan maar dat nu niet meer kon.*

Deze oefening helpt leerlingen niet alleen bij het inventariseren van alle relevante informatie voor het antwoord op de vraag én een antwoord formuleren waar menig docent alleen maar van kan dromen, hij geeft ook op een heel natuurlijke manier meer inzicht in de functie van zinsdelen. En net als van het vorige opdrachttype valt er een bijeffect te verwachten op de leesvaardigheid; door het doen van zulke zinsbouw oefeningen zullen leerlingen complexere zinnen steeds makkelijker doorzien als ze die in teksten tegenkomen.

Bruikbaar in Nederland?

Als zaakvakdocent zóu je schrijfoefeningen à la die van Judith Hochman kunnen zien als een verkapte taalles en een doorgesloten vorm van taalgericht vakonderwijs. De eerste reacties van docenten die in tvo-trainingen kennismaakten met de Hochmanmethode en de hier besproken oefentypen, zijn echter juist enthousiast: volgens hen biedt de methode een 'behebbare' en prettig concrete manier om binnen hun lessen meer aan schrijf- en formuleervaardigheid te doen, en zijn de oefenvormen praktische handvatten om taalsteun te bieden bij het formuleren van betere bijdragen aan opdrachten en betere antwoorden op toetsvragen.

Wie weet zien we ook in Nederland binnenkort een 'schrijfrevolutie'!

Bronnen

Eerkens, M. (2017, 21 september) Leer kinderen beter schrijven. Het werpt op heel veel vlakken vruchten af. *De Correspondent*, <https://decorrespondent.nl/7340/leer-kinderen-beter-schrijven-het-werpt-op-heel-veel-vlakken-vruchten-af/507935340-cf3352d3>

Hochman, J.C., & Wexler, N. (2017). *The Writing Revolution. A guide to advancing thinking through writing in all subjects and grades*. San Francisco: Jossey-Bass

Zie ook:

- www.thewritingrevolution.org/ (website van de organisatie waarop ook filmfragmenten staan van de toepassing van verschillende TWR-oefeningen in lessen op Amerikaanse scholen)
- www.theatlantic.com/magazine/archive/2012/10/the-writing-revolution/309090/?utm_source=twb (het Engelstalige artikel uit *The Atlantic* waarop het Correspondentartikel is gebaseerd)